

STORTINGET

Representantforslag 102 S

(2024–2025)

fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Andreas Sjalg Unneland, Ingrid Fiskaa og Birgit Oline Kjerstad

Dokument 8:102 S (2024–2025)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Andreas Sjalg Unneland, Ingrid Fiskaa og Birgit Oline Kjerstad om å tøyle tek-oligarkene

Til Stortinget

Bakgrunn

Det siste tiåret har noen få store teknologiselskaper, spesielt fra Kina og USA, fått enorm økonomisk og politisk makt over verdenssamfunnet. Senest har dette blitt tydelig ved fremveksten av et tek-oligarki i USA, etter innsettelsen av Donald Trump som president. Denne fremveksten har også gjort at lignende tendenser finner sted i Kina, hvor president Xi Jinping nylig har møtt med de kinesiske teknologigigantene og løftet deres viktighet og makt i samfunnet.

At noen få mennesker kontrollerer de digitale plattformene, og gis mer makt og friere tøylere av Donald Trump og Xi Jinping, undergraver helt grunnleggende demokratiske prinsipper som ytringsfrihet og at enhver borger har lik mulighet til å være med og bestemme over politikken og samfunnet.

Når noen få kontrollerer teknologiselskapene og deres verdier, kontrollerer de også utviklingen av digitale verktøy befolkningen bruker hver dag. Det er på disse plattformene man får tilgang på informasjon og nyheter, holder kontakt med sine kjære, eller finner nye kjære, samt deltar i samtaler om samfunnsutviklingen. Folk lever ikke separate liv fra de digitale verktøyene i dag, de er en integrert del av hverdagen. Forretningsmodellene

til disse plattformene bygger på kontrollen over den digitale økonomiens viktigste ressurs; data. Selskapene henter inn data om og fra barn, voksne og pensjonister og selger dem til tredjeparter for å føre befolkningen med skadelig innhold. Det er ikke lov i dag å bruke persondataene til barn til målrettet markedsføring, men det håndheves ikke tilstrekkelig. Samtidig er det heller ingen grunn til at voksne skal utsettes for denne typen overvåkning og målrettet markedsføring, da de også utsettes for skadelig innhold av denne forretningsmodellen. Et flertall på Stortinget har allerede stilt seg bak at regjeringen må se på mulighetene for å innføre et forbud mot reklame som baserer seg på «masseinnsamling av personopplysninger, sporing og profilering av enkeltpersoner på digitale plattformer» (jf. Dokument 8:167 S (2021–2022) og Innst. 100 S (2022–2023)).

Sjefene i teknologiselskapene har vist at de besitter ytterliggående holdninger til hvordan et samfunn skal forvaltes og utvikles – også her hjemme i Norge. Metasjef, Mark Zuckerberg, endret raskt sine plattformers prosesser for faktasjekking slik at konspirasjonsteorier nå slippes fri uten å imøtegås, etter modell av Donald Trump sin forståelse av ytringsfrihet. Elon Musk har vist at han i sin nye rolle i den amerikanske administrasjonen er villig til å utfordre konstitusjonelle spilleregler for egen vinning. Det undergraver tryggheten til borgere som faller utenfor hans vernede «gruppe» og deres personvern. Konsentrasjonen av makt og verdier på et fåtall teknologigiganter truer dermed demokratiet, økonomien, ytringsfriheten og personvernet langt utenfor amerikanske og kinesiske landegrenser.

Syv teknologiselskaper står alene for 14,4 prosent av verdens aksjeverdier, mye på grunnlag av løftene teknologigigantene gir om mulighetene med kunstig intelligens. Når aksjemarkedet er så skjevfordelt, er også risi-

koen som følger, enorm. Det ble tydelig da lanseringen av kinesiske DeepSeek, som et alternativ til amerikanske ChatGPT, gjorde at verdens børser midlertidig raste, og mange fryktet en ny dotcom-krise. Oljefondet er storinvestor i teknologigiganter som Apple, Alphabet, Nvidia og Microsoft, og er dermed utsatt for slike store svingninger i aksjemarkedet. At teknologigigantene ikke skattlegges rettfærdig i landene de opererer i, som Norge, bidrar til at de sitter igjen med store verdier som de kan bruke på formål som tjener deres egne interesser, eller å blåse opp aksjeverdier.

Det er et kappløp mellom USA og Kina om å først utvikle den dominerende kunstige intelligensen. KI-kappløpet bidrar til utstrakt innsamling av data, overvåkning av innbyggere i alle land og i stor grad uregulert utprøving av kunstig intelligens. Innsamlingen og dereguleringen intensiveres stadig for å slå den andre. Intensivering av det digitale kappløpet er en demokratisk og sikkerhetsmessig trussel for andre land. Både PST, E-tjenesten og Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) trekker i sine åpne trusselvurderinger fram cybertrusselen som en vesentlig del av trusselbildet mot Norge. NSM har ved flere anledninger pekt på avhengigheten av utenlandske IKT-leverandører som en trussel for Norge.

Etter valget i USA har Elon Musk og Donald Trump gjort flere grep som nå betydelig utfordrer den europeiske GDPR-lovgivningen i møte med de amerikanske teknologiselskapene. I Danmark er flere kommuner som bruker Microsoft, nå bekymret for hvilke alternativer de har mht. arbeidsverktøy etter at Trump-administrasjonen gjør om på avtalen mellom EU og USA som sier at alle europeiske data skal beskyttes under GDPR. Det er derfor et behov for å snarest bygge opp en egen nasjonal skytjeneste og digitale arbeidsverktøy for offentlig sektor. Det digitale arbeidsverktøyet må kunne nyttiggjøres også av andre aktører.

Innblanding av utenlandske aktører i nasjonale valg har eskalert gjennom digitale tjenester. Innblendingen baserer seg i stor grad på dataene som aktørene

får tilgang til via de digitale tjenestene, enten de henter dem inn selv eller kjøper dem av de store plattformene. Verden er usikker, det er derfor viktig å gjøre langt mer for å gjøre Norge til et sikkert og trygt land. Hvordan de digitale selskapene fra Kina og USA opererer og forvalter data om det norske samfunnet, utgjør en trussel for Norge. Det må likevel være et mål at Norge skal være en del av den digitale verden. Skal det være teknologiutvikling som ivaretar fred, demokrati, velferd, utdanning, miljøet, byene og bygdene, må dataene forvaltes i fellesskapets favør, og makten til de store teknologiselskapene må begrenses. Det må gjøres ved å regulere data som en ressurs, slik som olje og fisk.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om forbud mot reklame som er basert på masseovervåking, sporing og profilering av enkeltpersoner, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2026, med sikte på innføring innen 1. januar 2026.
2. Stortinget ber regjeringen utvikle en konsesjonsordning for innsamling, bruk og lagring av både offentlige data og persondata for kommersielle aktører. En slik konsesjonsordning må fastsette krav til hvilke data som kan brukes, til hvilke typer formål, hvor og hvordan de lagres, og om og hvordan de kan deles med ulike tredjeparter.
3. Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige forslag for å innføre en digitalskatt etter modell fra Canada.
4. Stortinget ber regjeringen senest innen 1. juli 2026 få på plass en nasjonal skytjeneste for lagring av data, og som et offentlig arbeidsverktøy etter modell av Tysklands Bundescloud.

20. februar 2025

Kirsti Bergstø

Ingrid Fiskaa

Andreas Sjalg Unneland

Birgit Oline Kjerstad